

هو‌العلیم

رکن و پایه اساسی در روابط اجتماعی

شرح حدیث عنوان بصری - حلم و بردباری و روابط

اجتماعی - جلسه ۲۲۲

بیانات

آیت الله حاج سید محمد محسن حسینی طهرانی

قدس الله سرّه

أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَصَلَّى اللَّهُ عَلَى سَيِّدِنَا وَنَبِيِّنَا أَبِي الْقَاسِمِ مُحَمَّدٍ

وَعَلَى آلِهِ الطَّيِّبِينَ الطَّاهِرِينَ وَاللَّعْنَةَ عَلَى أَعْدَائِهِمْ

أَجْمَعِينَ

«وَأَمَّا اللَّوَاتِي فِي الْحِلْمِ: فَمَنْ قَالَ لَكَ: إِنْ قُلْتَ

وَاحِدَةً سَمِعْتَ عَشْرًا فَقُلْ: إِنْ قُلْتَ عَشْرًا لَمْ تَسْمَعْ

وَاحِدَةً! وَمَنْ شَتَمَكَ فَقُلْ لَهُ: إِنْ كُنْتَ صَادِقًا فَيَا تَقُولُ

فَأَسْأَلُ اللَّهَ أَنْ يَغْفِرَ لِي؛ وَإِنْ كُنْتَ كَاذِبًا فَيَا تَقُولُ فَاللَّهُ

أَسْأَلُ أَنْ يَغْفِرَ لَكَ وَمَنْ وَعَدَكَ بِالْخَنَى فَعِدْهُ بِالنَّصِيحَةِ

وَالرَّعَاءِ»

امام صادق علیه السلام به «عنوان» می فرماید: آن

مطالب و مسائلی که در مورد حلم است و باید انسان

رعایت کند یکی این است که: اگر کسی به شما

بگوید که اگر یک حرف به من بزنی ده تا جوابت را

می دهم، شما بگو اگر ده تا بگویی من یکی هم

نمی‌گوییم، و کسی که شما را شتم کند و مورد مسئله خلاف قرار دهد و مطلب خلافی را بگوید، به او بگو که اگر شما صادق هستید از خدا می‌خواهم که از من بگذرد، یعنی مطالب شما راست و درست است و اگر خلاف می‌گویی از خدا می‌خواهم که از تو بگذرد خیلی عجیب است واقعاً امام علیه‌السّلام در اینجا مطالب بسیار کلیدی و حیاتی را می‌فرمایند و کسی که تو را به درشتی و برخورد تند (خنی به معنای مسئله خلاف، قطع و برخورد شدید است) وعده بدهد، شما در پاسخ این تهدید و امر خلافی که او می‌کند او را به نصیحت و اندرز و رعایت وعده دهید.

این مطالبی را که امام علیه‌السّلام می‌فرمایند همه در حول و حوش یک قضیه و یک مطلب است، یعنی همه به یک مطلب برمی‌گردد و آن مسئله انانیت و برخورد نفسانی در محاورات و در ارتباطات و در صحبت‌ها است و اینکه میزان چیست؟ معیار چیست؟ در کجا انسان باید تند باشد و در کجا انسان باید ملایم و نرم باشد؟ در کجا انسان باید شدید

صحبت کند و در کجا انسان باید برخوردش آرام باشد؟ علی کل حال چه ملاکی در دست است؟ در همه موارد انسان باید خطابش خطاب ملایم باشد؟ یا اینکه نه، موارد مختلف هست و در هر موقعیتی تکلیف مختصّ به او باید انجام بشود؟

ما حالا علی حسبِ وضعیت و موقعیت مطالبی را خدمت رفقا و دوستان عرض می‌کنیم، گرچه مدتی است بنده دارم به این مسئله فکر می‌کنم که این جلسات حدیث «عنوان» خیلی دیگر طولانی شده و اگر خیلی بخواهیم راجع به این مطالب بپردازیم واقعاً شاید مملّ باشد، مثلاً راجع به همین فقره من چیزی در ذهنم گذراندم که چه مطالبی باید بگویم، دیدم یک سال راجع به همین سه فقره مطالب را باید همین‌طور ادامه بدهیم، ولی الحمدلله با توجه به مسائلی که تا به حال خدمت رفقا گفته شده و مطالب و مسائلی که خودشان بحمدلله وارد هستند شاید نسبت به بعضی از نکات یک اشاره‌ای مفید باشد خیلی راجع به این قضایا دیگر ما طول ندهیم و مطلب را به درازا نکشانیم. اگر مطلبی و چیزی هست آن را اگر خدا بخواهد و توفیق دهد در کتابت

و اینها این مطالب را خدمت رفقا و دوستان عرض می‌کنیم. ولی علی‌کل‌حال آنچه را که برای محاورات و خطاب و ارتباطات ضرورت دارد و لازم است اینها را خدمت رفقا عرض کنیم و از حشو و زوائد قدری بپرهیزیم.

مطالب در اینجا مطالب بسیار مهمی است؛ چون دقیقاً برگشتش به ارتباطات در محاورات، محیط منزل و خانواده و همین‌طور محیط اجتماعی است. فلهدا امام علیه‌السلام این مطلب را در اینجا به‌عنوان یک اصل ضروری در برخورد با افراد بیان می‌کند. تمام آنچه را که حضرت در اینجا بیان می‌کنند همان‌طوری که عرض کردیم بر یک محوریت دور می‌زند و آن اینکه انسان در ارتباطاتش آیا باید مسائل نفسانی را در نظر بگیرد یا مسائل واقعی را؟ همین! همین یک جمله.

اگر کسی به شما بگوید که اگر یکی بگویی ده تا جوابت را می‌دهم این چه ریشه و منبعی دارد؟ چرا باید یک هم‌چنین حرفی را بزند و انسان در قبال این حرف چه پاسخی باید بدهد؟ فوری انسان می‌فهمد

و متوجه می‌شود که این مطلب از چه موقعیتی مطرح می‌شود. در میان همه افراد، الان شما در محاورات و ارتباطات و سخنرانی‌ها و صحبت‌ها و هرچه که داریم می‌شنویم، گوش می‌دهیم و نگاه می‌کنیم، وقتی که شخص یک چیزی را که به او مربوط است، اگر به او مربوط نباشد که اصلاً از کنارش می‌گذرد، اگر یک مطلب به انسان ارتباط نداشته باشد اگر کفر هم بگوید کاری ندارد به من چه ربطی دارد، سری که درد نمی‌کند که دستمال نمی‌بندند، حالا بگذار کفر بگوید، یعنی اگر پای کفر هم در میان بیاید کاری ندارد! حالا مواردش را خدمتان عرض می‌کنم.

یا اینکه راجع به یک شخصی یک نویسنده‌ای، یکی می‌گوید که فلانی در کتابش این را نوشته. می‌گوید: آقا به من چه حوصله داری؟! بیایی حالا مثلاً فرض بکنید که راجع به ... حالا کاری ندارد راجع به هرچیزی نوشته باشد، به نوشته کاری ندارد به موقعیت خودش کار دارد که در ارتباط با این قضیه موقعیت او چقدر به خطر می‌افتد یا نه! چه مصلحتی بر این مترتب هست یا نه! چه ضرری به او متوجه می‌شود یا نه! به موقعیت کار دارد نه به مطلب،

مطلب هرچه می خواهد باشد؛ کتابی نوشته شده، سخنرانی شده، فرض کنید در یک جا حرفی زده شده: نه به من کاری ندارد. فلان شخص در یک موقعیت کذا یک حرفی را زده، حرفش هم خیلی حرف غلط است ولی این می گوید که اگر من بخواهم این را بگویم، «من» بخواهم بگویم متوجه «من» خواهد شد، صحبت متوجه من خواهد شد، اثراتش به من بر خواهد گشت، برخورد برخوردی بود که با من خواهد شد؛ چون من حرف زدم، لذا به او کاری ندارم بگذار بگوید، بذار فلان مطلب خلاف را بگوید بگذار فلان مطلب خلاف تاریخ را بگوید، بگذار فلان مطلب خلاف عقیده را بگوید، بگذار مطلب خلاف مبانی را بگوید به من چه ربطی دارد! حوصله داری سرت درد می کند! کاری ندارد.

ببینید، صحبت به این برمی گردد که تا چه حد برخورد انسان با این مسئله، این برخورد در ارتباط با او چه نتایجی به بار خواهد آورد، این می شود نفسانی. مسئله مسئله واقعی نیست، حالا این حرفی که زده شده غلط است یا درست است؟ چقدر این

برخورد به من دارد برمی گردد، چقدر این مسئله به
من دارد برمی گردد، این چه مطلبی است؟
یا اینکه نه، وقتی نگاه می کند می بیند این
گوشه اش دارد به این می خورد. فلان شخص یک
مطلبی را گفته یا به «او» می خورد یا به آن مجموعه ای
که در آن مجموعه هست گرچه به خود او هم
نخورد، به آن نظامی که این در آن نظام هست و پایبند
به آن نظام هست، به آن اداره ای که این در آن اداره
هست، به آن سازمانی که این در آن سازمان هست و
گرچه به شخص او هم ارتباط نداشته باشد ولی از
این حیث این با او نگاه می کند که این الان دارد
سازمان او را زیر سؤال می برد، اشکالی که به نظامی
که این در آن نظام قرار دارد نه به اینکه فرض بکنید
که این چه هست. اگر این از آن نظام خارج شود
برود در یک جای دیگر، هیچ کاری ندارد، به من چه!
بگذار بگویند! حالا به دروغ و راستش اصلاً کاری
نداریم که این مطلبی که گفته می شود دروغ است یا
راست است، به آن محتوا کار دارد و این مسئله بسیار
مسئله مهمی است، یعنی می خواهم این را عرض
بکنم که نود درصد رفتاری های ما به این مطلب

برمی‌گردد، نود درصد اشکال ما به این قضیه
برمی‌گردد.

امام علیه‌السلام روی مهم‌ترین قضیه در اینجا
دست گذاشتند و مهم‌ترین مسائل را در اینجا مطرح
کردند. همین الان که شما در اینجا هستید یک سؤال
از شما می‌کنم: اگر یک کسی راجع به مرحوم آقا یک
چیزی بگوید فوراً همه عصبانی می‌شویم، خوب هیچ
فکر کرده‌ایم شاید حرف درست باشد؟ شاید یک
مطلب صحیح باشد؟ نه، قبل از اینکه فکر کنیم
مطلب صحیح است نگاه می‌کنیم چون به مرحوم آقا
گفته شده پس باید در مقابلش موضع گرفت! چرا؟
چون اگر موضع نگیریم خودمان زیر سؤال می‌رویم،
[برای اینکه] زیر سؤال نرویم پس باید موضع
بگیریم، این می‌شود نفسانی. خیلی راحت! یعنی
اول از خودمان شروع می‌کنیم. مرحوم آقا هست،
مرحوم آقا باشد! ما چهارده معصوم داریم والسلام و
بس فقط چهارده معصوم. حالا در خود آن قضیه هم
مطالبی هست که بماند.

مرحوم آقا به عنوان یک واقعیت برای ما باید

مطرح باشد نه به عنوان شخص. چون الان ایشان صاحب این مکتب و مدرسه هست پس کسی راجع به ایشان نباید حرف بزند! این غلط است و صحیح نیست، بنده که پسر ایشان هستم راجع به مطالب، خوب مسائل مختلفی هست خیلی از مطالب همان طوری که عرض کردم اینها جهات ظاهری دارد از این مطالب جهات باطنی دارد، ما مکلف و مسئول هستیم بر اینکه از مکتب دفاع کنیم.

ایشان [مرحوم آقا] رساله‌ای درباره صلاة جمعه و نماز جمعه دارند، من واقعاً وقتی که این را نگاه کردم دیدم حیف است که مطالبی به آن اضافه نشود و توضیحاتی داده نشود و امثال ذلک. یک مطالبی شد رستاً از خودمان شروع کردیم و تعلیقاتی و چیزهای هم نوشتیم. رفقا که این مطالب را بررسی می‌کردند و نگاه می‌کردند آمدند به من گفتند که آقا با همین کیفیت که شما حاشیه زدید همین طور باشد؟ نیاز نیست به اینکه تعدیلی در بعضی از تعبیر و عبارتها باشد؟ من گفتم: ما با امام صادق

^۱ ۱- اصطلاحی است منبث از یک داستان و در موردی گفته می‌شود که کسی بخواهد کار صحیحی را به خیال خود تصحیح نماید.

علیه‌السلام طرف هستیم، روز قیامت باید به امام صادق جواب بدهیم. بنده در عین اینکه معتقد هستم در زمان مرحوم آقا هیچ فردی مثل ایشان نبود، هیچ فردی از نقطه نظر علمی نسبت به مسائل، حتی علم ظاهری نه حالا آن باطن نه! نسبت به مسائل فقهی و اصولی و فلسفی کسی مانند ایشان نبود و الان هم همین اعتقاد را دارم الان بنده همین اعتقاد را دارم و ایشان را اعلم علمای عصر خودشان می‌دانستم در همان زمان و الان، در عین حال مثل دو تا طلبه من با ایشان بحث می‌کردم. گفتم خدمتان که در یک مسئله فلسفی سال‌ها ما با ایشان بحث می‌کردیم مثل طلبه بحث می‌کردیم، این این است جوابش این است، آقا این رنگش چیست؟ سفید است. حالا اگر کسی بگوید این قرمز است، آقا یا چشم من رنگش برگردان این را قرمز ببیند و الا تا من این چشم را دارم این قرنیه را دارم این شبکیه را دارم، این نقطه زرد و ماکولا و عصب را دارم تا این را دارم رنگ این کاغذ را سفید می‌بینم، حالا مطلب به نحو دیگر بشود خوب بسیار خوب؛

... *** گر خود نمی‌پسندی تغییر ده قضا را

کاری بکن من قرمز بینم حرفی ندارم، مشکلی ندارم.

آخر، ایشان در آن مجلس آخری که بنده را دیدند خدا رحمتشان کند، دو ماه قبل از فوتشان مشرف شده بودیم و هنوز هوای مشهد سرد بود و ایشان هم در اتاقشان کرسی گذاشته بودند نشستیم و آن شب عجیبی بود و خیلی برای من عجیب بود که چه می‌خواهد اتفاق بیافتد که ایشان دارند این حرفها را می‌زنند. یکی از مطالبی که به من فرمودند این بود، گفتند: آقا سید محسن خواستم این را به شما بگویم در این قضیه‌ای که ما این مدت با هم صحبت داشتیم و به نتیجه نرسیدیم حق با شماست ولیکن حلوای تن‌تنانی تا نخوری ندانی! گفتم: بله آقا جان ما این را قبول داریم در این فقره قبول داریم. خلاصه مشکل حل شد، ایشان خواستند این مطلب را به ما بفرمایند و بگویند که باید رسید، باید شهود کرد تا اینکه انسان ... به حرف، مطلب تمام نمی‌شود به صحبت تمام نمی‌شود. و صحیح است و همین‌طور هم هست مطلب به همین کیفیت هست.

در این قضیه ما دیدیم که بالاخره این یک مطلب است، حرف‌های خزعبلات ما هم در کنارش حالا باشد عیب ندارد، حالا آن کسی که می‌نگرد به هر دو توجه کند، توجه می‌فرمایید؟ و هیچ برایمان مطلبی نبود مسئله‌ای نیست، تا حالا هم پشیمان نشدیم از اینکه حالا چرا ما راجع به ... خب این برای چیست؟ این برای همان راهی است که خود ایشان به ما نشان دادند. من که مرحوم پدرم را با این موقعیت قبول کردم ما سرمان را پایین نینداختیم در برف و همین‌طور بگوییم مطلب هرچه هست همین است و درست است و غیر از این نیست.

خدمت رفقا در آن جلسات قبل راجع به مطالبی که این طرف و آن طرف صحبت می‌شود و چه‌بسا به ایشان نسبت داده می‌شود در بعضی از نوشته‌ها و صحبت‌ها و امثال ذلک خدمتتان عرض کردم، ما وقتی که سخن از یک عارف الهی می‌کنیم یا از یک ولی خدا، با حفظ این عنوان و این موقعیت است که این حرف را می‌زنیم. ولی خدا با وصف عنوان ولایت مورد تحلیل و مورد تفسیر و مورد توضیح ما

قرار می‌گیرد نه ولی خدا به عنوان جسم او، جسم او که برای ما مسئله نیست. ولی خدایی که هفتاد کیلو وزنش است یا ولی خدایی که نود کیلو، خب به ما چه ارتباط دارد؟! دخلی به این قضیه ندارد. شما وقتی که سراغ یک طبیب می‌روید و خودتان را به او عرضه می‌داری و می‌گویید من الان مریض هستم، اول می‌گویید آقا خودت را روی باسکول بکش بینم چند کیلو هستی؟ اگر تو صد و ده کیلو بودی نسخه‌ات را می‌روم داروخانه می‌گیرم، اگر هفتاد کیلو بودی کاری به تو ندارم این جور می‌هستی؟ به وزن و هیکلش کاری نداریم، به اینکه نود کیلو است یا شصت، خودش می‌داند هرچه هست، به علمش کار داریم، به تشخیصش کار داریم، به آن پروانه برای کارش کار داریم، به آن استناد و مدرکش کار داریم و به تبحرش کار داریم. یا اینکه از او می‌پرسی که فرض بکنید که آقا شما یک عیال داری یا اینکه عیالات متعدده دارید؟! می‌گویید به من چه کار داری مرتیکه؟! آمدی اینجا دلت درد می‌کند بیا دارو و نسخه و آمپول بدهم برو خوب کن، اینکه من یک زن دارم یا ده تا زن دارم به توجه؟

یک ولی خدا را که انسان به این عنوان دارد نسبت به او عنوان می‌کند به این کار ندارد ولی خدا نود کیلو و شصت کیلو و هفتاد کیلو است، به این عنوان کار دارد که این موقعیت را و این عنوان را احراز کرده یا احراز نکرده است؟ و این ولی خدا با احراز این عنوان، آن موقع انسان باید نسبت به مطالبش و نسبت به حرکاتش و سکناش و تصرفاتش باید نظر بکند که آیا این مطلب به چه نحو است و به چه گونه است و آیا قابل اقتدا هست یا اینکه مطلب مطلب شخصی است؟ چون ممکن است یک کاری ولی خدا بکند انسان نباید انجام بدهد، نباید انسان انجام بدهد آن مربوط به اوست، اختصاص به او دارد. اگر قرار بود بر اینکه هر کاری او می‌کند ما انجام بدهیم خب ما ولی خدا بودیم ما عارف بودیم! بعضی از امور اختصاص به او دارد چرا؟ چون او اشراف دارد، آن چون اشراف دارد این مطلب را می‌گوید.

در جریان علی بن یقین وقتی امام کاظم علیه السلام به او پیغام می‌دهند که وضویت را باید

طبق وضوی اهل سنت بگیری آن وضو می شود برای او واجب، تمام شد! اگر بعد از این پیغام همین علی بن یقین وضو را طبق وضوی شیعه و مکتب اهل بیت بگیرد وضویش باطل است و نمازش هم باطل است. امام می فرماید که باید وضویت را از این به بعد این طور بگیری، چرا؟ چرا من بگیرم؟ به تو چه مربوط است؟ امام می گوید باید وضو را طبق اهل سنت بگیری، اصلا امام می گوید وضو نباید بگیری نگیر! اگر وضو بگیری وضو باطل است.

کلام امام حق است، کلام امام تشریح است، کلام امام علیه السلام حجت است و غیر از آن می شود باطل، پس حالا اگر علی بن یقین بیاید بگوید نه، حالا گرچه امام فرمودند و من هم می دانم مسئله مسئله تقیه است و به خاطر رعایت کردن است، ولی حالا مطلبی نیست من وضو را به همان روش تشیع می گیرم، باطل است! تمام نمازهایی هم که می خواند باطل است. گرچه ما وظیفه داریم وضو را طبق وضوی تشیع بگیریم ما نمی توانیم وضو را طبق اهل سنت بگیریم، اگر طبق اهل سنت بگیریم برای ما می شود باطل، چطور می شود؟ یک عمل در یک حال

برای یک مبطل است و برای یکی مبری الذمه است؛ چون هرکسی یک تکلیف دارد، آن تکلیفش این است که به کلام موسی بن جعفر علیه السلام عمل کند و اگر تخطی بکند باطل است و نماز که می خواند باید قضا کند، یعنی اگر علی بن یقین پس از اینکه پیام موسی بن جعفر علیه السلام به او رسید که باید وضو را طبق وضوی اهل سنت بگیری، گفت: نه حالا مطلبی نیست! خدا پدرش را درمی آورد چنان پس گردنی می زند پس کله اش که نتواند بلند شود، خلاف کردی؟!!

این مسئله در مسئله حجیت قول ولی خدا آنجا می آید، یکی از این مسائل آنجاست. وقتی که یک ولی الهی با این خصوصیات یک امری را بکند، آن می شود واجب تمام شد! این مسئله است با این عنوان، با این عنوان ولایت و با این عنوان معرفت و با این عنوان شهود نه اینکه حالا هر آشغال کله ای بلند شود بیاید یک چیزی بگوید و یک حرفی بزند و اسمش را ولی خدا بگذاریم و عارف بگذاریم، این حرف ها چیست؟! با این عنوان، وقتی این عنوان

مطرح شد این می شود حجت، حالا من می توانم
بیایم یک هم چنین حرفی بزنم بگویم چون
موسی بن جعفر فرموده به علی بن یقین که تو وضو
را این طور بگیر من هم به فلانی بگویم بیا این طوری
بگیر؟ حق ندارم! مربوط به موسی بن جعفر است نه
مربوط به من، من یک عالم ظاهری هستم، یک عالم
عادی هستم، یک عالم متعارف هستم، ده هزار تا مثل
من پیدا می شود، موسی بن جعفر است که فقط یکی
است، آن است که فقط تک است، چون تک است
حسابش با بقیه فرق می کند، کلامش با بقیه فرق
می کند، رفتارش با بقیه فرق می کند من نه! مثل من
ده هزار تا دیگر هستند افراد عادی می آیند و می روند
و من و امثال من همه در یک رتبه هستیم، تفاوتی
نمی کنیم.

لذا کلام موسی بن جعفر کلام جاودانه است البته
این مسائل بعداً شاید در همین توضیحات عرض
شود آن کلام می شود جاودانه، یعنی همان طوری که
رسول خدا وضو را به این کیفیت تشریح فرمود،
همان طوری که رسول خدا که بالاتر از او نداریم
وقتی که تشریح فرمود این عمل را به این نحو: اول

صورت را بشوید، بعد دست را از بالا به پایین نه اینکه مثل سنی از پایین به بالا مثل اینکه رودخانه از پایین برود بالا یا مثلا مسح فرض بکنید جلین و راس را به این کیفیت، وقتی به این نحو رسول خدا تشریح فرمود، موسی بن جعفر را هم در کنار این قرار داد که این فرد بنا بر آن مصلحتی که خود می بیند و بنا بر آن اشرافی که خود تشخیص می دهد و بنا بر آن شعوری که خود تشخیص می دهد خلافتش را بگوید. پس اگر رسول خدا در آن زمان بود به علی بن یقین چه می گفت؟ می گفت آیا به این وضو عمل کن یا عمل نکن؟ نمی شود بگوییم. وقتی که رسول خدا در کنار علی بن یقین پیام موسی بن جعفر می رسد که باید به این نحو عمل کنی، رسول خدا می گوید تا حالا من برای تو این را تشریح کردم از این به بعد این را من برای تو تشریح می کنم، خلاف بکنی وضویت باطل است، نمازت هم باطل است، بعداً هم اگر توبه کردی نمازهای گذشته را باید قضا کنی. همه را باید قضا کنی.

من نمی توانم یک همچنین حرفی بزنم، این

حرف از موسی بن جعفر برمی آید نه از من، من نه! بله ملاکاتی که انسان در اختیار دارد طبق آن ملاکات باید عمل بکند اشکال هم ندارد و مجزی هم هست، اما اینکه بلند شود بیاید از پیش خود یک مطلبی را بخواهد مطرح کند در آن حد، لذا می بینیم در خیلی از موارد مسئله این طور است، در آن جاهایی که بین آقایان اختلاف است و این قضیه برمی گردد که آیا مثلاً به این عمل بشود به آن عمل بشود در مورد اختلافات، مطلب برگشتش به یک مسئله شهودی است که از ناحیه معصوم علیه السلام مطرح است، ما خیال می کنیم این قضیه قضیه عمومیت است عام است و عمومیت دارد در حالی که این مطلب در مورد خاص و در یک موقعیت خاص و برای فرد خاص است.

این مطلب را چه کسی احساس می کند؟ ولی خدا، ما نمی توانیم احساس کنیم، این مطلب از ما بر نمی آید، ولی خداست که این مطلب را می فهمد اینکه امام در اینجا این را فرموده به خاطر این است. وقتی که ولی خدا این مطلب را فهمید این هم می شود مثل امام! چون فهمید دیگر، تا نفهمیده نه! ما

نمی فهمیم، ما به لِمَ کلام و فعل معصوم نمی توانیم پی ببریم، بلکه حضرت این را در اینجا برای تقيه فرمودند، اما آیا آن موقعی که حضرت این را برای تقيه فرمودند آیا واقعاً جا جای این مطلب بود یا نه؟ شاید یک جایی باشد که تقيه هم نباشد ما خیال کنیم تقيه است، ما تصوّر کنیم. چون خیلی مسائل اتفاق می افتد آقا تقيه تقيه، نه آقا چی چی تقيه! در بعضی موارد بلکه، در بعضی موارد نه، اینکه ما در هر قضیه ای می گوئیم آقا تقيه، اینکه مسئله نیست.

امام باید تشخیص بدهد که این مورد موردی هست که بخواهد خلافتش در آنجا انجام بشود یا نه، لذا وقتی که حضرت این را می فرمایند خود حضرت هم بعد از گذشت یک مدتی پیغام می دهند حالا دوباره برگرد سر همان وضوی اصلی و وضویی که تابه حال می گرفتیم، خود حضرت می آید این مطلب را می فرمایند، خود حضرت هم می آیند باز این مطلب را دوباره برمی گردانند به آن واقعیت و به آن حقیقتی که باید در آنجا باشد. ما مکلف هستیم انجام بدهیم، انجام ندهیم باطل است، تمام کارهایمان

باطل است، تمام اعمالمان همه باطل است، چون برخلاف دستور است.

حالا راجع به این مطلب این قضیه سر دراز دارد و خیلی جای صحبت و اینها هست، ان شاء الله اگر خداوند توفیق بدهد در این زحمتی که رفقا کشیدند و این مطالب را پیاده کردند راجع به مسئله حجیت فعل ولی خدا و قرار است ما یک اضافاتی هم ما داشته باشیم و ان شاء الله امیدواریم که هرچه زودتر حالم طوری باشد که بتوانم به این مطلب برسم و این مسائل منتشر بشود و چاپ بشود. و واقعاً خدا رفقا و دوستان را خیر بدهد که واقعاً آنچه را که لازمه حمیت و اهتمام به مبانی هست به کار می‌برند، مطالب خوبی مطرح کردند اشکالات خوبی کردند همان طوری که عرض کردیم رفقا بیان کنند اشکالاتی که به نظرشان می‌رسد بگویند، چون بالاخره هرچه مطلب بیشتر باز شود و پخته‌تر شود طبعاً ارائه‌اش بهتر است و مفیدتر است، تا اینکه یک مسئله‌ای به طور اجمال بخواهد منتشر شود که خودش باعث هزار تا سؤال بخواهد شود و لذا رفقا در این زمینه خیلی زحمت کشیدند و سؤالات خوبی

هم در حول و حوش قضیه به نظر می‌رسد و اگر خداوند توفیقی بدهد شاید برای آتیه‌ای نزدیک نسبت به این مسئله دست به کار بشوم.

اما راجع به اینکه یک شخص عارف و یک ولی الهی آیا اطوار مختلفی نداشته، ادوار مختلفی نداشته؟ آیا از وقتی که به دنیا آمده ولی خدا بوده تا الان؟ اینکه مسئله این‌طور نیست. ولی خدا که ما داریم می‌گوییم ولی خدا، ولی خدائست که در یک همچین سنی و در یک هم‌چنین وضعی و در یک هم‌چنین موقعیتی و یک هم‌چنین احراز مطلبی این ولی خدا هست و تبعاً هم وقتی ولی خدا باشد کلامش فرق می‌کند، سخنش متفاوت است و رفتارش متفاوت است همان‌طوری که خدمت رفقا عرض شد.

اما اینکه حالا فرض کنید که سی سالش هم بود مطالبی که در آن موقع مطرح می‌کرد مسائلی که در آن موقع بود، نه، این یک هم‌چنین عنوانی را ندارد شاید نسبت به مطالبش در آن موقع اشکال وارد بشود، ایراد وارد بشود. چون این ولی خداست پس

حرفی را که در بیست و پنج سالگی می زد هم درست است، نخیر اشتباه در آن الی ماشالله ممکن است باشد. موقعیتی که انسان به یک ولی خدا می دهد، آن مجالی را که یک ولی خدا دارد آن اثبات می کند با این عنوان و در تحت این شرایط است.

ولایت خدا و ولی الهی بودن، اسم در شناسنامه نیست که از زمان ابتدای تولد وقتی برای یک شخص شناسنامه می گیرند یک اسم هم می نویسند آقا فلان پسر فلان، تا آخر هم همین است. اسم مرحوم آقا سید محمد حسین بود، در شناسنامه شان از وقتی به دنیا آمدند سید محمد حسین بود تا وقتی که از دنیا رحلت کردند هیچ عوض نشد، سید محمد حسن نشد، سید محمد علی نشد همانی که بود این تغییر نمی کند. پسر فلان شخص بودن تغییر نمی کند، مادر انسان یک [شخص] باشد تغییر نمی کند اینها مسائلی نیست که بخواهد تغییر بکند با مرور زمان عوض و بدل بشود. اما ادراکات انسان، حال انسان، موقعیت انسان، نفس انسان، اینها همه اش در حال تغییر و تبدل است و اگر انسان در یک بُرهه از زمان یک مطلب را گفت، یک فتوایی را داد یک حکمی را کرد،

خیلی مواردی برای انسان پیدا می‌شود که انسان حالات و رفتارش عوض می‌شود. ایشان [مرحوم آقا] خودشان می‌فرمودند من در زمانی که سابق بود فلان کار را انجام می‌دادم البته مسائل اجتماعی شما نکنید، فلان کار را می‌کردم شما انجام ندهید اینها را خودشان به ما می‌گفتند، موقعیت انسان عوض می‌شود، حال انسان عوض می‌شود، برداشت انسان عوض می‌شود، خصوصیات انسان تغییر پیدا می‌کند.

حالا ما می‌آییم یک ولی خدا را می‌گیریم که الان داریم با او صحبت می‌کنیم، بعد این را از یک استصحاب قهقرا می‌کشانیم به عقب، هرچه تا ده پانزده سالگی هم می‌گفت می‌گوییم همه‌اش عصمت است و خطا هم در آن راه ندارد، این طور نیست! مسئله که این جور نیست، توجه می‌کنید؟ این قضیه چیست؟ به خاطر فضای خاصی که ما به این موقعیت و به این نظام می‌بخشیم، آن فضایی که ما را می‌برد در یک موقعیتی که به جای اینکه ... بارها از ایشان من می‌شنیدم بارها می‌شنیدم، که رفقا به

حرف‌های ما توجه کنید، نه به اینکه الان من در اینجا نشستم و دارم این را می‌گویم، به مطلب نگاه کنید و ببینید چیست، به آن محتوا نگاه کنید و ببینید چیست؛ چون امروز من هستم فردا از اینجا می‌روم، دیگر چه کار می‌کنی پس همه چیز رفت، چطور اینکه رفت، رفت!! فقط آنهایی توانستند بمانند و بر آن اساس حرکت کنند که در زمان حیات خود ایشان به مطالب توجه می‌کردند، نه به آن قیافه، نه به آن موقعیت، نه به آن شخصیت، نه به آن حال و هوا و جال و جبروت و اینها، به آنها توجه نداشتند، آن حرفی را که می‌زدند، آن سخنی را که می‌گفتند، آن کلامی را که می‌گفتند.

من وقتی که ایشان صحبت می‌کردند خودم مشاهده می‌کردم افرادی دارند نگاه می‌کنند به ایشان و زار زار گریه می‌کنند و من در دلم به اینها می‌خندیدم، این مسکین که الان دارد به این مطالب گریه می‌کند و واقعاً اشک از چشمشان می‌آید، دیگر دروغ نبود، آب پیاز که نریخته بودند در چشمشان تا این چشمشان بسوزد، واقعاً این اشک را می‌دیدم، اشک احساس بود، نه اشک واقع! اشک از روی این

هیكل دارد الان حرف می‌زند، این قیافه دارد حرف می‌زند، به به چه آقای! ولی مشخص بود که در پس این مطلب تهی است، مسئله خالی است، پُر نیست، واقعیت ندارد، این حالت مشاهده بود و همین‌طور هم دیدیم، همین‌طور هم بود.

آنهایی که پیش پیغمبر بودند و در زمان پیغمبر بودند آیا آنها گریه نمی‌کردند، های‌های گریه می‌کردند بیشتر هم گریه می‌کردند، آن‌موقع که یک دوربینی نبود که اینها را نگه دارد و الا خودتان می‌دیدید که از آن صد نفری که نشستند پای صحبت پیغمبر بیست تا و سی تا ایشان دارند همین‌طور گریه می‌کنند، همین‌هایی بودند که بعد از پیغمبر آمدند و با ابوبکر بیعت کردند همین‌ها، اینها همین‌ها بودند.

الان هم همین است آقا جان، همه اینها به‌خاطر این است که ما فقط بر اساس موقعیت و فضا داریم ارتباطات خودمان را قرار می‌دهیم، فرهنگ خود را بر اساس فضا و جوّ و موقعیت پایه‌گذاری کردیم نه بر اساس محتوا، کلام امام صادق همه‌اش همین است که ارتباطات باید بر اساس محتوا باشد، چون شما در

این نظام هستید پس کسی حرف بزند پدرش را
درمی‌آوریم! چون شما در این اداره هستید پس
بنابراین هر کسی به این اداره حرف بزند جوابش
می‌دهیم! چون شما در این سازمان هستید پس
هرکسی حرف بزند بایستی که ترتیبش را داد! چون
فرض کنید که ما در این وضعیت و موقعیت و مکتب
هستیم در این مکتب، همین مکتب عرفان، همین
مکتب انتساب به آقا، همین مدرسه هستیم، پس
بنابراین هرکسی حرف می‌زند ولو حرف درست هم
بزند، ولو حرف درست هم بزند بزنیم در دهانش
جوابش را بدهیم برویم از کتاب و این طرف و
آن طرف گیر بیاوریم ده تا هم به او بگوییم دیگر
کسی نتواند به این مدرسه صحبت بکند به این مکتب
نتواند حرف بزند! تمام اینها یک خط است هیچ
تفاوتی نمی‌کند همه یکی است، اسمش فرق می‌کند
فضا فرق می‌کند، آن به اسم سنت و عمر و ابابکر
است این به اسم نمی‌دانم تشیع و عرفان و سلوک
است، اسم تفاوت می‌کند، این باطن یکی است، این
همه‌اش ناشی از آنانیت است.

در همان زمان در همان موقع وقتی یک کسی با

ایشان اگر صحبت می کرد، من نگاه می کردم حرفش درست است یا غلط است این از من، من که این طور بودم، شاید یکی بگوید نه آقا! شما دیگر خیلی دیگر روشنفکر تشریف دارید و خیلی منور الفکر و امروزی فکر می کنید و این مکتب مکتب تقلید است. نه آقا جان! ما اینها را نفهمیدیم، چیزهایی که تا حالا در کت ما نرفته همین حرفها بوده که اینجا هر کسی می آید باید سرش را پایین بیاندازد. سرمان را پایین انداختیم که مسائل رسیده به اینجا!! سرمان پایین انداختیم! اینجا کسی می آید سرش را نباید بلند بکند، اینجا کسی می آید چشمش را باید ببندد، اینجا کسی می آید فقط گوش باشد، چشم را ببند و زبان را ببند فقط گوش باز باشد، نه بابا چرا؟ همه جای باید باز باشد، هم گوشت باز باشد هم چشمت باز باشد. چرا روی چه حسابی؟

وقتی که مفاهیم در مصداق جای خودشان را گم می کنند کار به اینجا می رسد، مفهوم ولایت مصداق خاص خودش را دارد، مفهوم امامت مصداق خاص خودش را دارد، براساس آن مفهوم، مصداق هم

مشخص می‌شود، و براساس آن مصداق تکلیف
مشخص می‌شود. یک پزشک هست فقط پزشک
عمومی است، انسان وقتی می‌رود پیشش نمی‌گوید
آقا بیا قلبم را عمل کن، فقط می‌گوید آقا جان من
اینجا درد می‌کند سرم درد می‌کند، می‌گوید بسیار
خب، یک معاینه می‌کند الان تو موقعیت این است
وضعیت این است این دارو را بگیر انسان هم به او
اعتماد دارد، بس در همین قدر. یک پزشک است
تخصص هم دارد، انسان بار بیشتری و مسئولیت
بیشتری را بر او تحمیل می‌کند، یک پزشک هست
آن موقعیت بالا.

آیا شده تا به حال شما به صرف اینکه فرض بکنید
که یک شخص یک مطبی دارد، پزشک خوبی هم
هست بلند می‌شوید می‌روید آقا کلیه، قلب و اینها
درد بگیرد، آقا من را در همان مطب بخوابان آقا چاقو
هم بردار یا علی! [این کار را نمی‌کنیم.] آن را در
موقعیت خودش، خودش هم این کار را انجام
نمی‌دهد، خودش هم عاقل است، منطقی دارد و
می‌بیند اگر بخواهد این کار را انجام بدهد تحت
تعقیب قرار می‌گیرد، الان به او اجازه این عمل را

دادند نه بیشتر، به این اجازه این نسخه را دادند نه بیشتر و اگر کار انجام بدهد خلاف اگر بکند در سازمان نظام پزشکی می‌آیند، اطباء می‌نشینند محکومش می‌کنند شما که در این رتبه نبودید چرا رفتی دست به عمل بردی؟ چرا رفتی قلبش را در آوردی، چرا رفتی آن کار را کردی؟ و محکومش می‌کنند و مجازات‌های سنگین هم او را محکوم می‌کنند.

امامت و ولایت یک مفهومی دارد و یک مصداق خاص خودش را دارد، اگر ما بیاییم و آنچه را که بر این عنوان مترتب می‌شود این را ما نسبت به مصداق دیگری بخواهیم بار بکنیم آن وقت سنگ روی سنگ بند نمی‌شود. اگر ما بیاییم و بگوییم آن تصرفی را که موسی بن جعفر می‌کند آن کلامی را که موسی بن جعفر آن کلام را القا می‌کند، آن خطابی را که موسی بن جعفر می‌کند، بنده هم همان را انجام بدهم چه می‌شود قضیه؟ بنده یک آدم عادی هستم، یک طلبه هستم، از یک طلبه یک مقدار سخن برمی‌آید در یک محدوده خاص و افراد هم مکلف

هستند به همان مقدار عمل بکنند بیشتر عمل بکنند.
چرا کردی؟ چرا انجام دادی؟ می گوید آقا این طلبه
است عمامه سرش، خب عمامه سرش سابق که همه
عمامه داشتند مگر با عمامه می شود هر کاری بکند؟
مگر با اینکه انسان چند سال درس خوانده هر حرفی
را می تواند بزند؟ مگر با اینکه انسان چند سال درس
خوانده هر حکمی را می تواند بکند؟ حکمی که به
جان انسان برمی گردد، حکمی به ناموس انسان
برمی گردد، حکمی که بهشت و جهنم انسان در گرو
اوست، مگر انسان می تواند هر چیزی را انجام
بدهد؟!

پس اگر قرار بر این است که بر آن عنوان امامت
معصوم و بر آن عنوان ولایت معصوم مطلبی مترتب
باشد مربوط به اوست، نه مربوط به هر کس دیگری
و ما باید حد خود را داشته باشیم، اندازه خود را باید
داشته باشیم و نسبت به آن اندازه هم خود و هم افراد،
افراد اگر بیایند انجام بدهند فردا حساب و کتاب پس
بدهند. آن کسی که می آید و ترتیب اثر می دهد در
روز قیامت می بیند عجب، این قرار بود هفتاد سال
عمر کند و این سر بیست سالگی رفت، سر سی

سالگی رفت، چهل سالش فوت شد و چهل سالی که می‌توانست او را به خیلی از کمالات برساند، می‌گوید من گوش دادم، می‌خواستی گوش ندهی، از کیسه‌ات رفت که رفت، می‌خواستی چشمت را باز کنی، گوشت را باز کنی، این سلولی که من [در سرت] گذاشتم، این را گذاشتم که به کار بگیری، نه اینکه این را تخته، سیمان و گچ ببندی و بعد هر چه فرمودند بگویی چشم، خوب حالا هم ببین. چهل سال تو می‌توانستی اینجا بمانی در همین دنیا، من در پرونده‌ات هفتاد سال نوشته بودم، خودت آمدی برداشتی پرونده را کردی بیست‌وپنج سال، چهل‌وپنج سال این وسط از کف تو رفت و می‌توانستی چهل‌وپنج سال تو را به کمال برساند، نکردی! حالا که نکردی دیگر در اینجا سهمی نداری حالا هی بزن به سرت، آی من این‌طور تصور می‌کردم می‌خواستی نکنی.

رفتی از یک کسی بررسی؟ رفتی با یک کسی مشورت بکنی؟ رفتی این مطلب را با یک بزرگتر در میان بگذاری نه همین‌طوری سرمان را انداختیم

پایین گذاشتیم رفتیم، اگر همین طوری سرت را انداختی الان هم سرت را بینداز هر جا راحت می دهند برو، خب بفرما مگر تو نمی گویی سرمان را انداختیم پایین و رفتیم، حالا هر جا راحت می دهند برو، می رود در بهشت بفرماید همین طبقه های اول خلاصه، بالاتر می خواهم بروم نه دیگر بالاتر ببخشید، نه اینکه در جهنم ببریم نه! ولی بالاخره در همان بالاخره در همان مراتب پایین و یک سیب و گلابی و هلو هم می گذاریم جلویت بخوری و گرسنه ات نشوی، می گوید خیلی بیش از این مقدار را دیگر ... **وَ لَدَيْنَا مَزِيدٌ** ق، ۳۵ آن چیزهایی که در آنجا هست آنها دیگر نخیر آقا جان! آنها برای آنهاست که این را به کار بیندازند، این را تخته نکنند اینها همه اش برای او است، این مسئله به این برمی گردد.

پس بنابراین حالا امشب فی الجمله به عنوان مقدمه این را خدمتان را عرض کردیم که این فقرات حالا در شب های بعد اگر توفیق پیدا کردیم که مطالبی در این زمینه باید خدمت رفقا عرض بکنیم که تمام این فقرات امام علیه السلام همه برگشتش به

این است که آیا در ارتباطات نفسانی عمل کنیم یا غیرنفسانی، هم‌اش در این قضیه است.

ان‌شاءالله امیدواریم که خداوند توفیق عمل به دستورات دین مبین و اولیاء الهی را قسمت همه ما بکند و ما را از این ظلمات جهل، واقعاً جداً آدم وقتی که چه بگوید! وقتی که نگاه می‌کند به این روزنامه‌ها و مجلات و این حرف و نقل‌ها و به این چیزها، یعنی جز اینکه این فقرات در نظرش می‌آید چیز دیگری هست؟ چیز دیگری مشاهده می‌شود؟ هم‌اش به خاطر همین است.

باباجان این مرحوم قاضی که می‌فرمود نگاه کنید بیخود نمی‌گفت، یک چیزی می‌دانست که می‌گفت مرتب باید سالک به این حدیث «عنوان بصری» نگاه بکند، وقتی مرحوم آقا می‌فرمودند من این را نوشتم الان نوشته‌شان هست من دیدم، یک چیز جزیی در جیب‌شان هفته‌ای یک بار ایشان می‌فرمودند، خب بابا یک دفعه، دو دفعه آدم می‌خواند اصلاً حفظ می‌شود چرا دیگر هی، نه باید نگاه کنیم، نه اینکه بگوییم من حفظ هستم، در نگاه کردن یک اثری

هست که در حفظ کردن نیست. چرا می گویند انسان قرآن بخواند از رو، قرآن را نگاه کند و بخواند، چون در نگاه کردن یک اثری هست که در حفظ که انسان همین طوری هم می خواند مثلا سوره یس را صبح می خواند از رو بخواند یک مطلب دیگری است، حالا یک وقتی قرآن نیست بخوان. به خود قرآن نگاه کردن یک اثر دارد، به خود کلام معصوم، چون کلام کلام معصوم است دیگر، کلام معصوم است، به خود کلام معصوم به خود روایت، به خود آیات قرآن نگاه کردن یک اثری دارد، به خود کلام نوشته اولیاء که انسان نگاه بکند یک اثر خاص به خودش را دارد.

ان شاء الله که امیدواریم خداوند توفیق برای درک و فهم و بیرون آمدن از این ظلمات جهل که همه اینها برمی گردد به جهل که انسان نمی داند، نمی فهمد و نمی داند و همین طور هی در سر خودش می زند و این طرف و آن طرف، خیال می کند زرنگ است زرنگ نیست، آدم زرنگ آن آدم دیگری است. آن آدمی است که وقتی که به او یک چیزی بگویند سرش را بیندازد پایین و هیچی نگوید آن زرنگ است، نه آنکه بگوید ده تا به تو می گویم خیال نکن! مرا دست کم

گرفتی! وقتی حسابت را گذاشتم کف دست
می فهمی با کی طرفی! این زرنگ نیست خیلی تنبل
است آخر صف است. آنکه اول صف است آن است
که وقتی که یک چیزی شنید سرش را بیندازد پایین،
بگو آقا جان هر چه دلت می خواهد بگو البته می گویم
جابه جا دارد حالا ان شاء الله می گویم آن آدم زرنگ
است و او رفته جلو.

یک وقت با مرحوم آقا رفته بودیم منزل خدا
رحمت کند مرحوم مطهری خدا بیامرزد، بله آدم
خوبی بود، آدم خوش نفس و خوش نیتی بود آدم
صادقی بود، مرحوم مطهری آدم صادقی بود، صدق
داشت، نفسش نفس صادق بود، و بالاخره دیگر
شاید صلاح بر این بوده که ایشان بیش از این در این
دنیا نباشد رفته بودیم منزل ایشان به اتفاق دو نفر
دیگر، یکی از این دو تا با مرحوم مطهری ارتباط
داشت و می رفت منزل ایشان و در آن موقع از
شاگردان مرحوم آقا بود، آن دومی نه، رفته بودیم
منزل ایشان و آن برای خودش خیلی حساب و کتاب
و با ایشان مجالس دارد. بعد اینها هر دو یک کار

خلافی کرده بودند، یک خطا کرده بودند حالا اشتباه کرده بودند به نظر من حالا چیز مهمی هم نبوده ولی علی کل حال وقتی که استاد می خواهد تربیت کند شاگرد باید این تربیت را بپذیرد، نباید در مقابلش بایستد و جواب بدهد!

وقتی که [آن دو نفر گفتند]، بله ما آمده بودیم آنجا در فلان جا و ... یک دفعه مرحوم آقا گفتند که این آمدن شما اشتباه بوده است و دیگر تکرار نباید بکنید. حالا ایشان جلوی آقای مطهری شروع کرده بود یکی از این دو تا سرش را انداخت پایین هیچ حرفی نزد. چقدر من خوشم آمد، چقدر خوشم آمد از رفتارش، یکی گفت خب البته من حافظه ام یک قدری چیز شده تاریخ این قضیه، من متوجه نبودم که در این تاریخ مثلا نباید در این تاریخ آمد ...، [تقصیر را] انداخت روی حافظه اش، چی شد؟ رفت، خدا حافظ شما. جواب می دهی؟ می خواهی خودت از دسته نندازی! بنده خدا دیگه تو می آیی پیش آقای مطهری آقا فرستاده، خب ایشان گفتند و الا او اصلاً در را به روی تو باز نمی کرد که بخواهی بروی پیشش، بنده خدا اصلاً در خانه اش را به روی

تو باز نمی کرد. حالا احترام و آبرویی که از آقا پیش این داری حالا داری از کیسه خودت خرج می کنی؟ توجه می کنید؟ مرحوم آقا هیچ حرف دیگر نزدند، کارشان را کردند. حرف را زدند، مطلب را بیان کردند، تو نمی خواهی قبول بکنی دیگر نکن، ما دیگر کاری با تو نداریم و بعد همین قضیه گیرش انداخت و بعد دیگر کشیده شد به مسائل دیگری.

این برای چیست؟ برای جهل است، بابا این می خواهد در بیاورد تو را، این گیری که الان این مسئله ای که اتفاق افتاده در اینجا این سفره ای که برایت پهن شده و تو را دعوت کردند چرا خودت را می کشی عقب؟ چرا نمی آیی سر این سفره؟ تو را دعوت کردند، نمی خواهی خداحافظ شما، هیچ رودربایستی هم نیست خداحافظ، بلند شو برو. اینجا برایت فرش قرمز نمی اندازند، طاق نصرت نمی بندند و به همان مقداری که تکلیف هست به همان مقدار پذیرفتی پذیرفتی، پذیرفتی دیگر از کیس [خودت می رود، این می شود ظلمات جهل.

اللّٰهُ وَلِيُّ الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا يُخْرِجُهُمْ مِّنَ الظُّلُمٰتِ اِلَى النُّوْرِ
البقرة، ۲۵۷ این ظلمات یعنی ظلمات جهل، از

ظلمت خدا اینها را خارج می‌کند به سمت نور
می‌آورد، هی به آنها می‌رساند، هی مطالب را
می‌رساند، فهم‌شان را باز می‌کند تا اینکه اینها به آن
مراتب برسند.

اللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰى مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ